

V. Tisková zpráva: Finanční pomoc studentům – návrhy jsou na stole

Ministryně školství Miroslava Kopicová předloží v nejbližší době na jednání vlády ucelený materiál o novém systému finanční podpory studentů vysokých škol. Jeho cílem je ukázat nezbytnost zásadních změn v této oblasti a načrtnout možná řešení.

„Takto krátce před volbami není a nemůže být naší ambicí prosazovat tak zásadní legislativní změny. Smyslem Plánu implementace reformy finanční pomoci studentům je nabídnout další vládě kvalifikovanou analýzu a precizní východiska, ze kterých bude moci čerpat. Domnívám se, že příští ministr školství – ať už bude z jakékoliv politické strany – nemůže problematiku finanční pomoci studentům opomíjet,“ vysvětlila ministryně Kopicová.

Zdůraznila také, že na materiálu pracoval tým nestraničských odborníků pod vedením doc. Jakuba Fischera z VŠE. „Nic politického v návrzích odborné skupiny není, jedná se o zcela věcné návrhy lidí, kteří se danou oblastí dlouhodobě profesionálně zabývají.“

Proč potřebujeme reformu finanční pomoci studentům?

Česká republika dlouhodobě patří mezi země s vůbec největšími rozdíly v příjmech mezi středoškolsky a vysokoškolsky vzdělanou populací. V takové situaci se jeví bariéry v přístupu k vysokoškolskému vzdělávání jako jeden z nejvýznamnějších společenských problémů. V ČR již dlouhodobě platí, že pokud má rodič potencionálního studenta sám vysokoškolské vzdělání, jsou šance jeho potomka na vysokoškolské studium třikrát vyšší než v případě potomka jehož rodiče byli nanejvýš vyučení. Podle výzkumu studentů provedeného MŠMT a údajů ze statistického šetření EU Survey of Income and Living Conditions jsme mezi státy s nejsilnějším vlivem sociálně-ekonomického statusu na získání vysokoškolského vzdělání. Náklady spojené se získáním vysokoškolského vzdělání jsou v ČR vnímány jako významná sociální bariéra téměř polovinou občanů, zejména lidí s nižším sociálně ekonomickým postavením. Na závažnost tohoto problému upozornila už zpráva OECD o českém vysokém školství z roku 2006. Od té doby se situace dále zhoršila.

Jednou z hlavních příčin je absence efektivního systému finanční pomoci studentům, který by umožnil plnohodnotné studium i uchazečům ze sociálně ekonomicky slabších vrstev. „Sociologický ústav Akademie věd loni zjistil, že 48 % občanů je přesvědčeno, že náklady spojené se studiem na vysoké škole si mohou dovolit jen bohatí. Studenti mají podobný názor – podle výzkumu provedeného MŠMT téměř polovina studentů vysokých škol uvádí, že jejich finanční zdroje nejsou na pokrytí nákladů spojených se studiem dostatečné. A skoro třetina z nich se s nimi vyrovnává jen s nejvyššími obtížemi. To není normální stav,“ uvedla ministryně školství Miroslava Kopicová.

Současný systém finanční pomoci je podle ministryně nedostatečný, roztržitý, zastaralý a pro samotné studenty mnohdy nepřehledný. ČR má navíc v současnosti jeden z nejnižších podílů výdajů na finanční podporu studentů ve vztahu k celkovým výdajům na terciární vzdělávání. Jedním z negativních důsledků je příliš intenzivní zapojování studentů do výdělečné činnosti, které může vážně ohrožovat studium. Ve výzkumu provedeném MŠMT v roce 2009 37 % studentů veřejných vysokých škol a 47 % studentů soukromých vysokých škol uvedlo, že nedostatek financí by mohl ohrozit pokračování ve studiu (u studentů ze sociálně nejslabších rodin je to víc než polovina - 56 %). Nelze se tedy divit, že 71 % studentů uvedlo, že si během studia vydělává. „Studenti mají studovat a ne neustále shánět brigády,

kteří většinou nijak nesouvisí s jejich studijním oborem,“ upozornila ministryně školství Miroslava Kopicová.

Jak by měla reforma finanční pomoci studentům vypadat?

„Jelikož současný systém finanční pomoci studentům kvůli všem svým nedostatkům de facto ani systémem není, předkládám vládě soubor reformních návrhů, na nichž odborná skupina, kterou jsem ustavila již na jaře roku 2007, pracovala více než dva roky. Protože na konci minulého roku návrh vysoce ocenili i experti Organizace pro hospodářskou spolupráci rozvoj, věřím, že příští vláda jeho realizaci seriózně zvaží,“ řekla Miroslava Kopicová.

Hlavním smyslem reformy by mělo být snížení hladiny nerovností v přístupu k vysokoškolskému vzdělání a vytvoření příznivějších podmínek pro studium a jeho úspěšné dokončování u těch, kteří již studují. Odborný tým proto doporučuje:

- a) **Změnit chápání studenta v terciárním vzdělávání dané současnou legislativou**, které jej chápe jako „nezaopatřené dítě“, a příslušnými legislativními změnami učinit ze studenta tzv. samostatnou sociální jednotku (to mimo jiné předpokládá zrušit věkovou hranici 26 let, která je pro řadu položek sociální podpory během studia rozhodující a nastavit jasná pravidla zabráňující zneužívání systému).
- b) **Ve zvláštním režimu řešit pomoc handicapovaným studentům.**
- c) **Výrazně posílit roli přímých forem finanční pomoci** zacílené přímo na studenty a snížit význam forem nepřímých, zejména těch, které nepřispívají k řešení ekonomické situace samotných studentů v době studia.
- d) **Zavést nevratnou univerzální finanční podporu pro všechny studenty**, kteří řádně plní studijní povinnosti (při neplnění studijních povinností měnit tuto podporu na vratnou, tj. na půjčku).
- e) **Posílit zacílenou finanční podporu pro studenty pocházející z rodin s nízkými příjmy** a tuto finanční podporu vyplácet nikoli prostřednictvím vysokých škol ale přímo jako jakoukoli jinou sociální dávku nebo formu sociální pomoci.
- f) **Všem studentům umožnit získat státem garantovanou (nebo státem poskytovanou) půjčku na pokrytí přímých i nepřímých nákladů spojených se studiem**, splácenou ve speciálním režimu snižujícím obavy, které vyvolávají klasické půjčky hypotéčního charakteru.
- g) **Zavést spoření na vzdělání** s daňovým zvýhodněním motivujícím rodiny k vytváření úspor na vzdělání dětí a umožňující rozložení nákladů na studium na delší dobu, před zahájením studia.
- h) **Zavést zvláštní režim pro zaměstnávání studentů**, který by umožňoval spojit potřebu nepravidelného výdělků s výhodami studentské praxe.
- i) **Soukromoprávní instituty finanční pomoci studentům**

Klíčem k úspěchu výše uvedených kroků je mimo jiné jejich vzájemná provázanost. Právě ta současnému systému zoufale chybí. „Jsem přesvědčena, že každá seriózní vláda musí vycházet právě z těchto východisek,“ uzavřela ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Miroslava Kopicová.

Celý Plán implementace reformy finanční pomoci studentům je přílohou této tiskové zprávy. Schéma navrhovaného systému finanční pomoci studentům je uvedeno v následujícím diagramu.

